

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ فلسفه

فصلنامه «علمی» انجمن تاریخ فلسفه

سال چهاردهم، شماره دوم، پاییز ۱۴۰۲ [پیاپی ۵۴]

صاحب امتیاز: انجمن علمی تاریخ فلسفه
مدیر مسئول: آیت‌الله سیدمحمد خامنه‌ای
مدیر اجرایی: مهدی سلطانی گازار
مترجم انگلیسی: دکتر رؤیا خوبی
اعضای هیئت تحریریه:
ناشر: بنیاد حکمت اسلامی صدرا
سر دبیر: دکتر حسین کلباسی اشتری
ویراستار فارسی: مهدی ابوطالبی یزدی
ویراستار انگلیسی: دکتر علی نقی باقرشاهی

قاسم پورحسن درزی، دانشیار فلسفه دانشگاه علامه طباطبائی
عبدالرزاق حسامی‌فر، استاد فلسفه دانشگاه بین‌المللی امام خمینی
نصرالله حکمت، استاد فلسفه دانشگاه شهید بهشتی
رضا داوری اردکانی، استاد فلسفه دانشگاه تهران
محمدتقی راشد محصل، استاد فرهنگ و زبانهای باستانی پژوهشگاه علوم انسانی و
مطالعات فرهنگی
احد فرامرز قراملکی، استاد فلسفه دانشگاه تهران
حسین کلباسی اشتری، استاد فلسفه دانشگاه علامه طباطبائی
سیدمصطفی محقق داماد، استاد حقوق دانشگاه شهید بهشتی
فتح‌الله مجتبابی، استاد ادیان و عرفان دانشگاه تهران
کریم مجتهدی، استاد فلسفه دانشگاه تهران

نشانی: تهران، بزرگراه شهید سلیمانی، روبروی مصلای بزرگ تهران، مجتمع امام خمینی (ره)، ساختمان شماره ۱۲.
صندوق پستی: ۶۹۱۹ - ۱۵۸۷۵ | تلفن پیگیری مقالات: ۸۸۱۵۳۲۲۱ | تلفن اشتراک و فروش: ۸۸۱۵۳۵۹۴
تلفن مرکز تدوین تاریخ فلسفه: ۸۸۱۵۳۴۹۴ | نمابر: ۸۸۴۹۳۸۰۳
www.hop.mullasadra.org | Email: SIPRIn@mullasadra.org; mullasadra1401@gmail.com
شاپا نسخه چاپی: ۹۵۸۹ - ۲۰۰۸ | شاپای نسخه الکترونیک: ۵۱۶۰ - ۲۶۷۶ | چاپخانه: واژه‌پرداز اندیشه

بر اساس ارزیابی کمیسیون نشریات علمی کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری فصلنامه تاریخ فلسفه دارای «درجه علمی» سطح «ب» است. این فصلنامه در پایگاه‌های: JSC, Philosopher's Index, noomags و magiran نمایه میشود.

یادداشت سردبیر.....	۳
تفسیر محاوره قوانین از منظر لئو اشتراوس بر اساس رساله تلخیص النوامیس فارابی	
حواء جامی، سیدمحمد حکاک قزوینی، علی‌نقی باقرشاهی، شروین مقیمی زنجانی.....	۵
تاریخچه شرح منظومه و تدریس آن در ایران و جهان	
محمد مهدی کمالی.....	۲۵
فلسفه میرداماد در هندوستان از میانه قرن یازدهم تا پایان قرن دوازدهم هجری قمری (با تکیه بر سنتهای درسی متنی)	
حسین نجفی، داود حسینی.....	۴۷
هزارتوی عالم؛ واسازی تلقی نیکولاس کوزانوس از جوهر، بر اساس دیدگاه مایستر اکهارت و ابن سینا	
ابراهیم رنجبر، محمدرضا اسدی.....	۹۵
نقد نظریه تناسخ و استدلالهای شهرزوری بر اثبات آن، بر اساس مبانی ابن سینا (با تأکید بر وجه تاریخی آن)	
محمود صیدی.....	۱۱۵
تبیین دیدگاه علیقلی بن قرچغای خان درباره علم حصولی و علم حضور، با رویکرد انتقادی	
حمیدرضا خادمی.....	۱۲۹

 <p>اسکن کنید</p>	<p>راهنمای تنظیم و ارسال مقاله برای فصلنامه تاریخ فلسفه را در پایگاه hop.mullasadra.org ملاحظه فرمایید.</p>
--	---

یادداشت سردبیر

در خلال کتابهای تاریخ فلسفه، غالباً بخشی به دوران ترجمه متون فلسفی و علمی به زبانهای یونانی و سریانی اختصاص یافته است؛ در فاصله قرنهای دوم و سوم هجری قمری در عالم اسلام و دوازدهم و سیزدهم میلادی در غرب لاتینی. امروزه آگاهی ما دربارهٔ عناوین، مراکز، مترجمان و شرحها و تعلیقه‌ها بر متون ترجمه شده در هر دو دوره، اندک نیست و بیرکت پژوهشهای اسنادی و کتابخانه‌یی متعدد، اکنون پژوهشها و فهرستهایی نسبتاً دقیق از همهٔ موارد مذکور در اختیار ماست. از نمونه‌های اخیر این آثار، مجموعه‌یی است بویراستاری پیترا آدامسون و ریچارد تیلور، با مشخصات زیر:

P. Adamson & R. Taylor, *The Cambridge Companion to Arabic Philosophy*, New York: Cambridge University Press, 2012.

کل کتاب و بویژه دو فصل آخر آن، اطلاعاتی نسبتاً دقیق از آنچه مربوط به ترجمهٔ متون فلسفی در این دو مقطع تاریخی واقع شده است، در اختیار خواننده قرار میدهد. اما با وجود این، دو نکته در مواجهه با این تحقیقات قابل توجه است:

نخست اینکه، پژوهشگران غربی - و عمدتاً مستشرقان - در توصیف و معرفی سنت فلسفی عالم اسلام، همچنان از عنوان «فلسفهٔ عربی» بهره میجویند که پیش از این دربارهٔ آن سخن گفتیم. این عنوان هم در صورت و هم در محتوا، خالی از اشکال نیست. بکار بردن «فلسفهٔ عربی» در قیاس با «فلسفهٔ یونانی» یا «فلسفهٔ اروپایی» بیوجه است، زیرا برای نمونه، وصف یونانی برای فلسفه، حاکی از سنخ خاصی از تفکر، روش یا دیدگاه بوده و هست که از دیگر تجارب فلسفی باستان متمایز میشود. همچنین روشن است که «فلسفهٔ یونان» تنها بلحاظ زبان یونانی از دیگر مسلکها و نحله‌های فلسفی متمایز

۳

DOR: 20.1001.1.20089589.1402.14.2.7.9

نمیشود، بلکه زبان یونانی بمثابه قالبی برای یک روح فرهنگی و معنوی خاص و کالبدی برای معرفی و ظهور آن بشمار رفته و می‌رود.

دوم اینکه، در این پژوهشها، اشاره چندانی به متون پارسی و زبان کهن ایرانی - حاوی آموزه‌ها و تعلیمات فلسفی - نشده و عمدتاً بر متون یونانی و سریانی تأکید شده است. تردیدی نیست که متون کهن پارسی در جریان حوادث و سوانح گوناگون آسیب دیده یا بکلی از میان رفته‌اند، و از این جهت دست پژوهشگران در تحلیل و تبیین مضامین فلسفی آنها بسته است، لیکن گزارشهای پراکنده و مدارک اندک موجود به زبانهای پهلوی و ذری که بر وجود نظامی از آموزه‌های جهان‌شناختی، کیهان‌شناختی و انسان‌شناختی دلالت دارند، هنوز آنچنان که شایسته است مورد بازخوانی قرار نگرفته‌اند. ببتردید آنچه در گفتار کسانی مانند شهاب‌الدین سهروردی، ابوعلی مسکویه، پولس فارسی و صاحبان تراجم، تحت عنوان حکمت نوریه، حکمت مشرقی، حکمای فرس و حکمت خسروانی آمده است، نمیتواند صرفاً جنبه اساطیری و نمادین داشته باشد و جا دارد بطور وسیع و جامع، بدست زبان‌شناسان، باستان‌شناسان و اهل فلسفه، مورد خوانش جدید قرار گیرد.

سردبیر